

залежно від варіанту удобрення. У фазу бутонізації вміст його в рослинах знижувався до 0,68–0,79 % на суху речовину.

Внесення калійних добрив істотно впливало на вміст калію в рослинах упродовж усіх фаз росту та розвитку. Встановлено, що в середньому за роки досліджень максимальний вміст калію в рослинах ріжю ярого відмічався у фазу стеблуння і зростав з 4,28 % до 5,81 % на суху речовину на варіантах удобрення.

Отже, на початкових етапах вегетації ріжю ярого відбувається інтенсивне накопичення основних елементів живлення рослинами, які завдяки їх реутилізації із вегетативних органів у репродуктивні забезпечують нормальний ріст і розвиток на пізніх етапах органогенезу.

АГРОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ СОЇ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

*Рибальченко А.М.**

Соє є основним джерелом для виробництва олії, продовольчого і кормового білка та важливим чинником росту економіки багатьох країн. У світі, зокрема в Україні, виробництво й споживання сої з кожним роком зростає. Постійний попит на сою та соєві продукти на внутрішньому і зовнішньому ринках обумовив розширення площ посівів під цією культурою. Нині соє є однією з найприбутковіших культур, що вирощуються сільськогосподарськими підприємствами [5].

Підбір сортів сої, генетичний потенціал яких максимально відповідає агрокліматичним умовам Лісостепу є одним із ефективних прийомів екологічного землеробства, який дозволяє за рахунок активізації біологічного потенціалу агроєкосистем і складових їхніх елементів на всіх рівнях, заміни значної частини антропогенної енергії внутрішньою енергією біологічних процесів підвищити продуктивність посівів і знизити екологічну напругу в агроценозі. В наш час сорт є найдоступнішим і найдешевшим засобом підвищення урожайності сільськогосподарських культур. Вирощування сої в Україні, впродовж тривалого часу обмежувалося, використанням непродуктивних та нестійких до шкідників і хвороб місцевих сортів з низькою якістю насіння. Нині, в зв'язку зі значними успіхами, які досягли в селекції даної культури, з'явилися високотехнологічні,

**Рибальченко Анна Михайлівна* - асистентка кафедра селекції, насінництва і генетики. Полтавська державна аграрна академія. E-mail: stryzhak.am@gmail.com

високопродуктивні і стійкі до хвороб сорти, які успішно вирощуються в регіонах України. Проте рівень реалізації потенціалу урожайності кожного сорту значною мірою визначається в першу чергу ґрунтово-кліматичними умовами конкретної зони вирощування, а також адаптованою технологією його вирощування [1].

Біологічні особливості культури передбачають такі умови, за яких можливе проходження у рослин сої всього циклу розвитку, максимальної і стабільної реалізації продуктивного потенціалу, формування якісного насіння. Формування високопродуктивних агрофітоценозів сої передбачає наявність ресурсного забезпечення технологій її вирощування та сприятливих ґрунтово-кліматичних умов. Тому, на рівень урожайності насіння сої та її стабільність істотно впливають екологічні фактори, які становлять близько 48% за оптимальних параметрів впливу інших факторів [3].

Слід зазначити, що основним лімітуючим фактором урожайності сої у зоні Лісостепу є вологозабезпеченість. У роки з помірним дефіцитом вологи і рівномірним розподілом опадів протягом всього вегетаційного періоду залежність між сумою опадів та врожайністю має чітко виражений характер. Сума опадів за вегетаційний період не може бути вичерпною оцінкою вологозабезпечення культури. Необхідно, особливо на перших етапах розвитку рослини, враховувати накопичені у зимово-весняний період запаси вологи у ґрунті. Потенційна урожайність та якість насіння сої залежить від суми активних температур, особливо це стосується ранньостиглих сортів. Занадто спекотлива погода літніх місяців при від'ємному балансі опадів може негативно впливати на врожайність сої. Коливання урожайності та якості насіння сої, вирощеної у однакових агрокліматичних умовах із застосуванням стандартної технології вирощування неможливо однозначно пояснити коливанням сум активних температур і опадів за весь вегетаційний період. Вивчення впливу агрокліматичних умов, особливо тих, що є лімітуючими, повинно базуватися на принципі нерівнозначності їх впливу у різних фазах розвитку рослин сої протягом всього вегетаційного періоду.

Урожайність інтегрує дію усіх факторів життя на рослинний організм у період свого розвитку. Її величина завжди є наслідком компромісу між продуктивністю і стійкістю до несприятливих факторів довкілля. Тому, для отримання максимально можливого врожаю, ознаки продуктивності і стійкості повинні бути узгоджені біологічно так, щоб у кожному окремому випадку вони найкраще відповідали умовам довкілля з урахуванням теплолюбності та вимогливості до умов природного волого забезпечення цієї культури

короткого дня, що зумовлено філогенетичним аспектом її походження з південно-східної Азії [2].

Одним із факторів, що впливає на продуктивність сої є просторове і кількісне розміщення рослин на площі, соя реагує на загущеність агрофітоценозу та на способи розміщення рослин на полі.

Рівень забур'яненості посівів, сорт, гідротермічний ресурс регіону впливають на процес росту і розвитку рослин сої та формування її продуктивності. Негативний вплив забур'яненості посівів на ріст та розвиток культури має різносторонній характер, але основна шкода від засміченості посівів полягає в суттєвому зниженні урожайності та погіршенні якості продукції [4].

Питання наукового обґрунтування технологій вирощування та впливу агроекологічних факторів на вирощування сої наразі є актуальним і перспективним напрямом наукових досліджень.

Використані джерела: 1.Каленська С.М. Продуктивність як інтегральний показник застосування технологічних прийомів вирощування сої на чорноземах типових / С.М. Каленська, Н.В. Новицька, Д.В. Андієць. Корми і кормо виробництво. – 2011. – Вип. 69. – С. 74-78. 2.Калініченко В.М. Агроекологічне обґрунтування та моделювання впливу кліматичних факторів на урожайність та якість зерна сої в умовах центрального Лісостепу України: автореф. дис. канд. с.-г. наук.: 03.00.16 «екологія» – Житомир. – 2005. - 20 с. 3.Міленко О.Г. Вплив агроекологічних факторів на врожайність сої / О.Г. Міленко // Молодий вчений. – 2015. – № 6 (21). – Ч. 1. – С. 52-53. 4.Нагорний В. І. Вплив агрокліматичних умов на потенціал скоростиглих та ранньостиглих сортів сої / В. І. Нагорний, Ю. О. Романько // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Агрономія і біологія». – 2007. – Вип. 10-11. – С. 57-61. 5.Терновий Ю.В., Сортівий асортимент сої для органічного виробництва / Ю.В. Терновий, І.М. Городиська, А.О. Чуб, Л.Б. Плаксюк // Агроекологічний журнал. – 2018. – № 3. – С. 45-51.